

دیباچه‌ای بر مدیریت اثربخش مسجد

دکتر رسول عباسی

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
تابستان ۱۴۰۰

عباسی، رسول، ۱۳۵۶ -

دیباچه‌ای بر مدیریت اثربخش مسجد / رسول عباسی. - قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۴۰۰.

نه، ۲۵۲ ص: جدول. - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه: ۵۷۳: مدیریت: ۴۰)

ISBN: 978-600-298-335-0

بها: ۳۹۰۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیفا.

کتابنامه. ص. [۲۳۹-۲۴۸: همچنین به صورت زیرنویس.

نمایه.

۱. مسجدها-- مدیریت. ۲. Mosques-- Administration. الف. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. ب. عنوان.

۲۹۷/۷۵

BP۲۶۱

۷۴۳۰۲۰۹

شماره کتابشناسی ملی

دیباچه‌ای بر مدیریت اثربخش مسجد

مؤلف: دکتر رسول عباسی (عضو هیئت‌علمی دانشگاه حضرت معصومه علیها السلام)

ناشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

ویراستار: سعیده حسینیان

صفحه‌آرایی: تحریر اندیشه

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۰

تعداد: ۲۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم-سبحان

قیمت: ۳۹۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، نبش میدان علوم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۱۱۰۰ (انتشارات

۳۷۱۸۵-۳۱۵۱ ص. پ. ۳۲۸۰۳۰۹۰، ۳۷۱۸۵-۳۱۵۱

تهران: خ انقلاب، بین وصال و قدس، کوی اسکو، پلاک ۴، تلفن: ۶۶۴۰۲۶۰۰

www.rihu.ac.ir

info@rihu.ac.ir

http://rihu.ac.ir/fa/book

فروشگاه اینترنتی: مرکز یخش: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف، پلاک ۲۷، تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۴۲۶۳۵-۶

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه مؤلف.....
۵.....	فصل اول: کلیات.....
۱۱.....	فصل دوم: مدیریت اثربخش مسجد و چارچوب نظری پیشنهادی.....
۱۲.....	۱. ۲. تشریح الگو.....
۱۷.....	۲. ۲. شایستگی‌های امام مسجد.....
۱۸.....	۱. ۲. ۲. شایستگی‌های فردی.....
۱۹.....	۲. ۲. ۲. شایستگی‌های اجتماعی.....
۲۵.....	۳. ۲. شایستگی‌های فعالان (کارگزاران).....
۲۷.....	۴. ۲. شایستگی‌های جماعت (مأمومان یا مراجعان).....
۳۲.....	۵. ۲. منابع.....
۳۶.....	۶. ۲. اقدامات.....
۳۸.....	۱. ۶. ۲. نهاده‌کننده کردن ارزش‌ها به‌عنوان فرهنگ غالب.....
۴۱.....	۲. ۶. ۲. وظایف عمومی (فرایندهای مدیریتی و پشتیبانی).....
۴۳.....	۱. ۲. ۶. ۲. رهبری معنوی.....
۴۷.....	۲. ۲. ۶. ۲. توسعه فعالان (منابع انسانی).....
۴۹.....	۳. ۲. ۶. ۲. برنامه‌ریزی.....
۵۱.....	۴. ۲. ۶. ۲. تصمیم‌گیری مشارکتی.....
۵۳.....	۵. ۲. ۶. ۲. تقسیم کار.....
۵۴.....	۶. ۲. ۶. ۲. هماهنگی.....
۵۶.....	۷. ۲. ۶. ۲. مدیریت ارتباطات.....
۵۸.....	۸. ۲. ۶. ۲. تخصیص منابع و مدیریت مالی.....
۵۹.....	۳. ۶. ۲. مدیریت عملیات (فرایندهای اصلی).....

۱۹۳	۶. ۱. ۷. رویکرد منابع انسانی
۱۹۴	۶. ۱. ۸. چارچوب ارزش‌های رقابتی
۱۹۶	۶. ۱. ۹. مدل عمومی اثربخشی سازمانی
۱۹۷	۶. ۱. ۱۰. مدل کنشگران یا ذی‌نفعان چندگانه و مدل ساخت‌گرایان اجتماعی
۱۹۸	۶. ۲. شاخص‌های اثربخشی سازمانی
۲۰۰	۶. ۳. تفاوت سازمان‌های تجاری و غیرانتفاعی در ارزیابی اثربخشی
۲۰۰	۶. ۴. فرایندها و اقدامات هیئت‌امناای اثربخش

فصل هفتم: سوابق پژوهشی..... ۲۰۵

۲۰۵	۷. ۱. حوزه مسجد.....
۲۰۵	۱. فرزانه خیاطزاده (۱۳۷۴)
۲۰۶	۲. بنفشه اقبالی (۱۳۷۶)
۲۰۶	۳. فاطمه شکوفه (۱۳۷۶)
۲۰۷	۴. مریم مزحجی (۱۳۷۶)
۲۰۷	۵. ثریا امیری (۱۳۸۰)
۲۰۸	۶. شورای دینی اسلامی سنگاپور (۲۰۰۳)
۲۰۹	۷. کوروش فتحی (۱۳۸۴)
۲۰۹	۸. محمدرضا موحدی (۱۳۸۴)
۲۱۰	۹. حسن عابدی جعفری (۱۳۸۵)
۲۱۱	۱۰. آذر انجم‌شجاع (۱۳۸۷)
۲۱۲	۱۱. سیدسجاد میرغضنفری (۱۳۹۱)
۲۱۲	۱۲. مصطفی سعیدی خوندایی (۱۳۹۲)
۲۱۳	۱۳. میثم فرخی (۱۳۹۳)
۲۱۴	۷. ۲. حوزه سازمان‌های دینی
۲۱۴	۱. کیونگ بای (۲۰۰۱)
۲۱۴	۲. ویلیام باگز (۲۰۰۲)
۲۱۵	۳. دوریس اشنایدر (۲۰۰۲)
۲۱۵	۴. دونالد نودسن (۲۰۰۶)
۲۱۶	۵. محسن مرادی (۱۳۸۸)
۲۱۷	۷. ۳. حوزه سازمان‌های داوطلبانه غیرانتفاعی
۲۱۷	۱. پت بردشاو و همکاران (۱۹۹۲)
۲۱۸	۲. دیوید اسمیت (۱۹۹۶)
۲۱۹	۳. رونالد کوشتر و پیتز پول (۱۹۹۶)
۲۲۰	۴. جک گرین و دونالد گریسینگر (۱۹۹۶)
۲۲۰	۵. روبرت هرمن و همکاران (۱۹۹۷)

۲۲۱.....	۶. جفری برودنی و ویک موری (۱۹۹۸)
۲۲۲.....	۷. دوگلاس جکسون و توماس هلند (۱۹۹۸)
۲۲۲.....	۸. روبرت هرمن و همکاران (۱۹۹۸)
۲۲۴.....	۹. توماس هلند و دوگلاس جکسون (۱۹۹۸)
۲۲۴.....	۱۰. سوانینگلیس و همکاران (۱۹۹۹)
۲۲۵.....	۱۱. توماس کالیات و همکاران (۱۹۹۹)
۲۲۵.....	۱۲. هیلل اشמיד (۲۰۰۲)
۲۲۶.....	۱۳. پاتریشیا نوبی و جفری برودنی (۲۰۰۳)
۲۲۶.....	۱۴. روبرت ووژناو و همکاران (۲۰۰۴)
۲۲۷.....	۱۵. روبرت هرمن و دیوید رنز (۲۰۰۴)
۲۲۷.....	۱۶. ویلیام براون (۲۰۰۵)
۲۲۸.....	۱۷. دبوراه بالسر و جان مک کلاسی (۲۰۰۵)
۲۲۸.....	۱۸. مل گیل و همکاران (۲۰۰۵)
۲۲۹.....	۱۹. یهودا بروچ و نلسون رامالهو (۲۰۰۶)
۲۳۰.....	۲۰. دیوید شیلبری و کاتلین مور (۲۰۰۶)
۲۳۰.....	۲۱. جنز روولد و ایت روهمان (۲۰۰۹)
۲۳۱.....	ضمایم (نتایج مصاحبه‌ها)
۲۳۹.....	منابع و مآخذ

نمایه‌ها

۲۴۹.....	نمایه آیات
۲۵۰.....	نمایه روایات
۲۵۱.....	نمایه اصطلاحات
۲۵۲.....	نمایه اشخاص

مقدمه مؤلف

مسجد در دین مبین اسلام از جایگاه رفیعی برخوردار است. در آیات نورانی قرآن کریم ۲۸ مرتبه به مسجد اشاره شده است. در سند چشم‌اندازی که برای مساجد ترسیم شده است در بیست سال آینده:

مسجد نهادی است فعال، اثرگذار، مسئولیت‌پذیر در صحنه تعاملات فرهنگی، برخوردار از روحیه تعاون، سازگاری اجتماعی، توانا، پویا، کارآمد، توانمند در ترویج، آموزش و تبلیغ فرهنگ اسلامی، با بهره‌مندی از حضور و مشارکت مردمی و حمایت از حضور و مشارکت مردمی و حمایت دستگاه‌های فرهنگی، اجرایی، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی بر اساس تعالیم عالیه اسلام و اندیشه‌های گهربار امام‌خمينی، رهنمودهای مقام معظم رهبری در جهت تربیت و هویت اسلامی انقلابی، وحدت ملی، الهام‌بخش، مؤثر برای جهان معاصر به‌ویژه کشورهای اسلامی.

علی‌رغم اهمیت این نهاد دینی و ضرورت بهره‌گیری از کارکردهای آن، تحقیقات حوزوی و دانشگاهی کمتر به تحلیل مدیریت این پدیده پرداخته‌اند. بهره‌برداری از ظرفیت‌های عظیم مساجد و تحقق کارکردهای مختلف آنها به مجموعه مدیریتی و رهبری توانمند نیاز دارد. متأسفانه یکی از اقداماتی که کمتر به آن توجه شده است آموزش علمی اصول مدیریت و رهبری به امامان مساجد و دیگر فعالان آن است. این نوشتار گامی کوچک در رفع برخی نقایص علمی موجود است.

این کتاب اثری تحقیقی است برگرفته از رساله دکترانی تحت عنوان «تدوین الگوی مدیریت اثربخش نهادهای دینی: مطالعه موردی مسجد» که با هدایت و مشاوره دکتر غلامرضا طالقانی، دکتر حسن عابدی جعفری و دکتر ابوالحسن فقیهی در دانشکده مدیریت دانشگاه تهران و با

از استاد گرامی دکتر لوکاس میس^۱ نیز متشکرم که ضمن ارائه راهنمایی‌های خود، امکان حضور و استفاده از منابع علمی دانشگاه اراسموس شهر رتردام هلند را برایم فراهم ساختند. از ویراستار محترم کتاب، سرکار خانم سعیده حسینیان و کارشناسان محترم پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، آقایان علی یحیایی و حسن نصراللهی و محمد سلیمی، سید محمد امین حسینی صمیمانه سپاسگزارم.

با توجه به اینکه کتاب حاضر از آثار نخستین است که در زمینه مدیریت اثربخش مسجد نگاشته شده است، بی‌شک کاستی‌هایی در خود دارد. امید است صاحبان اندیشه و قلم با انتقال نکات اصلاحی خود به نویسنده، سهمی در اعتلای علمی کتاب داشته باشند.

نیز همکاری اندیشمندانی را ارج می‌نهم که در بخش تحقیق دلفی یاری‌ام کردند، چنان‌که الگوی این تحقیق مبتنی بر آرای صائب این عزیزان، مفهوم‌سازی و تکمیل و اعتباریابی شد:

آقایان نصرالله چمران، خسرو کی‌منش، غلامرضا حسین‌زاده، محمدجعفر سروقدی، محمدحسین سیفی‌ان و محمدعلی موظف رستمی، حجج اسلام احمد امین‌پور، جواد جلیلی، حامد قرائتی، دکتر حسین بستان، دکتر حسین جوان‌آراسته، دکتر سید جواد راثی ورعی، دکتر علی محمدی‌آشنانی، دکتر محمد بهشتی، دکتر محمد داوری، دکتر محمد سروش محلاتی، دکتر محمود نوذری، سید محمد عابدین‌زاده، سید محمد عبداللهی، محمد مهدی روحانی بیدگلی، علیرضا شافضل، عزت‌الله واعظی، علی‌اکبر گندمکار، علیرضا قندی، فرهاد علیزاده، مجتبی فرهنگیان، محمدحسین سعیدی، محمد رضا حشمتی، محمد مهدی فجری، مرتضی رستگار، منصور غفوری، یعقوب بهمن‌یاری، آقایان دکتر ابوالفضل گانینی، دکتر برزو فرهی بوزنجانی، دکتر حامد وارث، دکتر حسن زارعی متین، دکتر حسن محدثی، دکتر حسین خنیفر، دکتر حسین صفری، دکتر حمزه جمشیدی، دکتر سعید صحت، دکتر سید علی علوی، دکتر سید مهدی آقاپور، دکتر علی رضاییان، دکتر علی کاظمی، دکتر علی نقی امیری، دکتر مجتبی اسکندری، دکتر محمد ارگلی، دکتر محمدحسین مشرف جوادی، دکتر محمد علی رمضانی، دکتر مهدی شیخ‌زاده، سرکار خانم آذر انجم‌شعاع، محمد علی حججی، عباس ابراهیمی، محمود قرائتی، محمد جواد حاج‌علی اکبری، محمد خامه‌یار، دکتر عباس شفیعی، دکتر علی عبداللهی نیسانی، منصور سرگزی و مهندس سید مسعود حسینی گهر.